

Hur tillkom »krönikan« om gråbrödernas bortjagande ur Danmark?

Av Gösta Johannesson.

Från reformationens genombrottsår i Danmark har bevarats en liten skrift med titeln »Cronica seu brevis processus in causa expulsionis fratrum Minoritarum de suis cenobiis prouincie Danice«. Den kallar sig sålunda själv en »krönika«, en benämning som på intet sätt är adekvat men som dock av praktiska skäl behålles i det följande. Krönikan har utgått från katolskt håll och består av en inledande, till den Högste ställd »Oratio deprecativa« om straff över franciskanernas motståndare, av en därefter följande ordrik »Prefatio« samt av femton kapitel, vilka med växlande utförlighet skildra de hemsökelse det lutherska kätteriet berett de danska gråbrödrakonventen. Av dessa femton kapitel har ett, som skulle handlat om Trelleborgsklostrets öde, aldrig utförts, utan blott en ensamstående rubrik antyder, att kapitlet planerats. Ett annat kapitel, det om konventet i Köpenhamn, innehåller ej stort mera än några inledande fraser.

Krönikan tillmätas i regel ett högt värde som historisk källa och har på viktiga punkter lagts till grund för framställningar av den danska kyrkoreformationens historia, allt sedan Frederik Münter 1802 använde den för sin »Den danske Reformationshistorie«. För snart hundra år sedan utgavs krönikan i tryck av H. Knudsen i Kirkehistoriske Samlinger I, försedd med inledning och utförliga anmärkningar. En ny edition gjordes av M. Cl. Gertz i Scriptores

*Minores Historiae Danicae*¹. En översättning till danska av krönikans latinska text publicerades av I. F. Fenger i Dansk Kirketidende 1851. Kapitel för kapitel är krönikan refererad i Johs. Lindbæk, »De danske Franciskanerklostre«. Frågorna om krönikans tillkomsttid och dess författare ha behandlats av Knudsen och Gertz i anslutning till de nämnda editionerna. Med hänsyn till krönikans centrala ställning bland de berättande källorna till dansk reformationshistoria torde det kunna anses berättigat att på nytt upptaga dessa problem till behandling.

Redan under en flyktig genomläsning av krönikan märker man, att den ej hänger samman vare sig ur språklig eller ur logisk synpunkt. Två personer framträda i olika delar som författare. Den ene, Jacobus Johannis, namnger sig själv i Viborgskapitlet, den andre, Erasmus Olai, ger sig till känna i Ystadsavsnittet. Vissa kapitel äro skrivna i ordrik, liviansk stil och göra rikt bruk av direkt anföring. Detta gäller främst Malmö-, Ystads- och Halmstadsavsnitten. Tonen i dessa kapitel är prononcerat antiluthersk och polemisk. I andra partier är språket däremot kort-hugget och knappt, ja, i Aalborgskapitlet hackigt och knaggligt. Halmstadskapitlets slutparti utgöres av en inventarie- och godsförteckning, som helt bryter sig ut ur sammanhanget. I Næstved- och Malmökapitlen yttrar sig författaren stundom i jag-form (»ut reor«, »ne dicam«), i Flensborgs-, Viborgs-, Randers-, Horsens- och Ystadsavsnitten förekomma vi-former (»cenobium nostrum«, »fratres nostros«). Med rätta har därför Gertz karakteriserat krönikan som en »ikke helt fuldendt Bearbejdelse af en ufuldstændig Materialsamling«. Han antager, att en eller eventuellt två redaktörer hoparbetat material, som insänts från guardianer och bröder i de olika konventen landet runt. De olika kapitlens växlande stilkaraktär skulle så-

¹) Denna edition (förk. SMHD) citeras i det följande, dock med normaliserad stavning av den latinska texten.

lunda bero på att redaktören ej kunnat få tillfälle till att sätta språkligt sin personliga prägel på arbetet från början till slut. Denna Gertz' uppfattning är odisputabelt riktig. Emellertid torde en detaljgranskning av enskilda partier i krönikan kunna kasta ytterligare ljus över förhållandena kring krönikans tillkomst.

Halmstadskapitlet ger oss upplysningar om arten av det material, som redaktören haft till sitt förfogande. Detta kapitel består av två huvuddelar. Först ett parti, inlett med orden: »Modus expulsionis seu invadendi conventum Halmstadensem hoc ordine, qui sequitur, factus est». Berättelsen föres fram till konventets upplösning söndagen Letare (19 mars) 1531. Sedan konstateras: »Item notandum, quod litterae testimoniales super conversatione fratrum ibidem habentur Roskildiae cum sigillis guardiani et conventus». En ny ingress: »Item bona alia alienata seu recepta de praefato conventu Halmstadensi, restituenda cum tempore promissa &. Sunt haec sequentia» inleder en lista i nio punkter över förlorad eller utlånt egendom¹. De skriftliga källorna ha därmed angivit sig själva. Dels ha de utgjorts av beseglade »vittnesbrev rörande brödernas uppträdande»², vilka av konventet insänts till Roskilde, där provincialministern residerade, dels av den nämnda inventarielistan. Ur vittnesbreven har en kronologisk stomme kunnat framkonstrueras. Därifrån stamma utförliga dateringsformler som t. ex. »Anno Domini M.DXXXI in octava Epiphaniae Domini», »Anno Domini ut supra 1531 in ebdomada Letare».

Dessutom har emellertid i krönikan inarbetats muntliga utsagor, vilka antingen i skriftfäst form nått redaktören eller meddelats honom direkt. Sådan muntlig tradition spåras redan i Halmstadskapitlet. Detaljerat och något bredare än övriga händelser skildras i detta kapitel,

¹) SMHD II: 355 ff.

²) Conversatio = förhållande, sätt att skicka sig, vandel. R. Köstler, Wörterbuch zum Codex Iuris Canonici (München 1927) s. 97.

huru en broder Severinus Jacobi söndagen Septuagesima predikade i klostrets kyrka, varvid tumult förekom, huru han var en bland de sex bröder, vilka tillåtos stanna kvar i klostret, sedan deras kamrater drivits bort, och huru han också drevs bort, emedan han mottagit bikt under fastan, vilket stred mot de villkor, varpå han fått bli kvar i klostret. När de sistnämnda händelserna utspelades, var konventet redan upplöst. Ett vittnesbrev, sigillerat av guardianen och konventet, kan ej ha haft något att berätta härom. Uppgifterna måste på annan väg ha nått fram till kapitlets författare.

Om broder Severinus uppges det, att »han sedermera bragtes om livet i Ystad vid bortdrivandet av konventsbröderna där«¹. Gå vi till Ystadsavsnittet, finna vi, att det självt uppges sig bygga på muntlig tradition. Dess slutord lyda: »Haec et plura alia fratres Ystadenses tempore suae expulsionis ab impiissimis Lutheranis sustinerunt; quod praefatus pater frater Andreas Bertoldi, eiusdem monasterii guardianus, rettulit mihi, fratri Erasmo Olavi, in bona fide et conscientia sua: protestabatur verbo et scripto iurabatque, super hoc deum altissimum invocando, praescripta verissime contigisse«². Utförligt omtalas bland annat, hur en broder Severinus misshandlades av borgarna och slutligen avled av sina blesyrer³. Denne Severinus är densamme, som nämndes i Halmstadskapitlet. När konventet i Halmstad upplöstes 1531, har han funnit en fristad hos bröderna i Ystad, och där vistades han under nära ett år till sin död. Genom honom har otvivelaktigt uppgifter om Halmstadklostrets ödeläggelse förmedlats till Andreas Bertoldi. Halmstadskapitlets ord om Severinus' död antyder, att så varit fallet.

Erasmus Olai har skrivit Ystadskapitlet på grundval av Andreas Bertoldis muntliga uppgifter. Genom Bertoldi kan

¹) SMHD II: 356.

²) SMHD II: 364.

³) SMHD II: 361 f.

traditionerna kring Halmstadskonventets öde ha nått Erasmus. Den enklaste förklaringen till att dessa traditioner kunnat utnyttjas i krönikans Halmstadskapitel blir följaktligen, att Erasmus Olai skrivit även detta kapitel. Det har redan påpekats, att berättarstil och polemisk inställning äro desamma i båda kapitlen. Smärre verbala likheter finnas även. Ett par förtjäna anföras:

Halmstadskapitlet:

(SMHD II: 355)

incriminatus est fratres . . . ,
quod . . . essent fures spiri-
tuales, animarum interfec-
tores, necnon populi simpli-
cis deceptores.

(SMHD II: 356)

cives propria auctoritate . . .
ad instinctum ipsius diabo-
lici praedicatoris Luthera-
nici . .

Ystadskapitlet:

(SMHD II: 359)

multa ac innumera convi-
cia . . . , vocando eos homi-
cidas, latrones, fures, san-
guisugos, necnon animarum
interfectores

(SMHD II: 359)

secta Lutheranica, diabolico
et furibundo spiritu agitata
et inflata . .

Förutom dessa två kapitel är det troligt att även Næstvedavsnittet skrivits av Erasmus Olai. Gertz har uttalat en förmodan i denna riktning¹, och den har stort fog för sig, ty enligt krönikan var Erasmus knuten som lektor till detta konvent². Men Halmstadskapitlet bygger på dokument, vilka varit tillgängliga hos provincialministern i Roskilde. Erasmus Olai måste således ha arbetat där och i samförstånd med provincialministern. Denna omständighet framtvingar frågan, huruvida man ej i honom bör se krönikans redaktör. Denna möjlighet, vilken även Gertz antytt, är värd att prövas närmare.

Erasmus Olai nämner sig själv i jag-form på det citerade stället. I jag-form uppträder även Jacobus Johannis i Viborgskapitlets slutord: »Haec rettulit mihi, fratri Jacobo, reverendi patris ministri socio, praedictus venera-

¹) SMHD II: 327.

²) SMHD II: 364 f.

bilis pater, frater Nicolaus Tybo, tunc guardianus antedicti conventus Viburgensis, nunc vero viceguardianus Ripensis¹. Detta kapitel har alltså skrivits av provincialministerns socius Jacobus Johannis på grundval av de uppgifter konventets guardian lämnat. Genom samme sagesman torde uppgifter om Tönderklostrets undergång ha förmedlats, ty större delen av detta kapitel handlar om hur Niels Tybo, »tunc ibidem guardianus institutus«, förgäves tvenne gånger hos Frederik I sökt utverka, att man skulle förfara skonsamt mot munkarna². En annan av ordensprovinsens förtroendemän visar sig således här ha tagit del i arbetet på krönikan. Även han borde kunna komma i fråga som redaktör.

En granskning av redaktörens arbetsmetod röjer emellertid omständigheter, som fälla utslaget till Erasmus Olais fördel. Som enande länkar mellan krönikans heterogena beståndsdelar stå några tämligen ensartade inledningsformler i början av sex olika kapitel. Att man på dessa ställen får spåra redaktörens hand, betygas ej blott av den inbördes likhet de visa, ehuru de förekomma i ur språklig synpunkt för övrigt mycket olika kapitel, utan främst därav, att de överensstämman med några textställen, som tvivelsutan skrivits av krönikans redaktör. Dessa sistnämnda ställen äro överskriften til Prefatio, den korta notisen under rubriken »Cap V De Conventu Hafniensi« samt krönikans slutord. Dessa tre textställen lyda:

<i>Prefatio:</i>	<i>Köpenhamnskapitlet:</i>	<i>Slutformeln:</i>
(SMHD II: 332)	(SMHD II: 350)	(SMHD II: 367)
Sequitur Cronica seu brevis processus in causa expulsionis fratrum Minoritarum de suis ceniis provinciae Da-	Huius conventus expulsionis factio acta est eodem anno, quo expulsi fuerunt Malmogien- ses, immediate an-	Explicit qualiscunque modus et ordo in causa profligationis fratrum minoritarum provinciae Danicae.

¹) SMHD II: 339.

²) SMHD II: 339 f.

nicae, et primo te eos; cuius hi-
 praefatio eiusdem. storia, modus et
 processus inhu-
 manissimae expulsio-
 nis ac flebilissi-
 mae profligationis
 in sequentibus in-
 ferius patebit.

Med dessa ställen visa de nämnda sex kapitelingresserna stora likheter:

<i>Malmökapitlet:</i> (SMHD II: 340)	<i>Kögekapitlet:</i> (SMHD II: 354)	<i>Halmstadskapitlet:</i> (SMHD II: 355)
Historia et modus inhumanissimae ex- pulsionis fratrum minorum.	Historia expulsionis fratrum Kögen- sium brevissima.	Modus expulsionis seu invadendi con- ventum Halmsta- densem hoc ordine, qui sequitur, fac- tus est.

<i>Ystadskapitlet:</i> (SMHD II: 359)	<i>Næstvedkapitlet:</i> (SMHD II: 364)	<i>Kalundborgskapitlet:</i> (SMHD II: 365)
Historia ac modus inhumanissimae ac flebilissimae pro- fligationis seu ex- pulsionis fratrum minorum cenobii Ystadensis a secta Lutheranica factae. In sequen- tibus omnibus ac singulis praesens scriptum legenti- bus clare patebit quam impie atque inchristianissime acta fuit.	Historia seu modus expulsionis fra- trum illius cenobii Naestvedensis occasione et or- dine, qui sequitur.	Historia et proces- sus expulsionis fra- trum Kalundebur- gensium . . .

Överensstämmelsen mellan Ystadskapitlets inledning och Köpenhamnskapitlet förtjänar att särskilt beaktas. De stå varandra närmast av alla de citerade textställena.

Ystadskapitlets inledningsord hänga emellertid språkligt mera intimt samman med den följande texten i kapitlet än vad fallet är med de övriga ingresserna. Kapitlets framställning anknyter direkt till inledningens uttryck. Erasmus Olai har författat detta kapitel. Han har sålunda också skrivit den korta notisen om Köpenhamnskonventet, en typiskt redaktionell notis, och troligen också de övriga inledningsformlerna samt slutorden. Därmed har tesen, att Erasmus Olai varit krönikans redaktör, vunnit ytterligare stöd. Bindande bevisning i denna fråga kan ej presteras. Sammanfattningsvis kan konstateras, att såväl Erasmus Olai som Jacobus Johannis varit verksamma vid uppläggningsen av krönikan, men att en rad indicier kunna framdragas, vilka göra det troligt, att Erasmus Olai varit krönikans egentlige redaktör.

H. Knudsen har framlagt den gängse uppfattningen om krönikans tillkomsttid¹. Han såg i Erasmus Olai och Jacobus Johannis krönikans författare, ej blott dess redaktörer. De skulle ha börjat sitt arbete efter den tid, då de olika konventen utrymdes, d. v. s. efter en tidpunkt fallande mellan sommaren 1528 och slutet av år 1532. Krönikan skulle förelegat i det bevarade skicket före Fredrik I:s dödsdag 10 april 1533, emedan konungen »netop i den sidste Beretning omtales saaledes, at det maa anses for afgjort, at han endnu levede paa den Tid, da den blev nedskreven». Gertz anslöt sig till denna Knudsens tidfästning. Men i författarfrågan uttalade han sig, som nämnts, för att ett par redaktörer samlat och överarbetat material, vilket insänts från olika håll. Häre ligger emellertid en inkonsekvens. Med Gertz' syn på författarfrågan måste man räkna med dels en tidsperiod för uppteckandet av de olika konventens redogörelser, dels en period för krönikans slutliga utredigering på grundval av detta material. Den tidfästning Knudsen gjort kan med andra

¹) Kh. Saml. I: 327 f.

ord tillämpas endast på den första fasen i krönikans tillkomsthistoria, uppsättandet av de olika konventens berättelser. Det finns alltså en terminus ante quem för tillkomsten av dessa primära relationer och en terminus post quem för utredigeringen av krönikan, och dessa termini behöva ej vara identiska.

Det torde vara i huvudsak riktigt, att de primära relationerna uppsatts före Frederik I:s död. Dock kan det ifrågasättas om konungen verkligen varit i livet, när följande passus i Koldingkapitlet sattes på papperet: »Grasante ordinis nostri persecutione sub rege Friderico, christianissimi regis Christiani filio, cum iam dictus Fridericus rex, omnis religionis christianae adversarius, nimirum heresi Lutherana corruptus«¹. En hänsyftning till hertig Hans' av de gammaltroende omhuldade tronkandidatur under »Kongelöset« kan kanske inläggas i uttrycket »rex Fridericus, frater regis Johannis, quondam regis Daciae, Sveciae et Norvegiae«, vilket återfinnes i »Tönderkapitlet«². I båda fallen skulle formuleringarna emellertid lättast kunna förklaras, om ställena vore redaktionella inskott.

Det torde nämligen vara säkert, att redaktörens verksamhet pågått även efter Frederik I:s död. Några textställen i olika delar av krönikan uppvisa så stora inbördes likheter, att de liksom inledningsformlerna måste betraktas som redaktionella tillägg. Det är några utfall mot rikshovmästaren Mogens Göye, som framställs som upphovsman till alla de olyckor, vilka drabbat franciskanorden. Utfallen ha inflätats i texten som appositioner. Stilistiskt ha de sålunda varit lätta att placera in, utan att några större ändringar behövt göras. Till dessa ställen ansluter sig redaktörens karakteristik av Göye i Prefatio. Ställena lyda:

¹) SMHD II: 351.

²) SMHD II: 339.

<i>Aalborgskapitlet:</i> (SMHD II: 352)	<i>Randerskapitlet:</i> (SMHD II: 352 f.)	<i>Næstvedkapitlet:</i> (SMHD II: 364)
Quidam petulans hereticus, filius Magni Gøe satoris totius mali (qualis pater, talis filius) nempe . . . Absalon Gøe	Cum Magnus Gøe, simultim et protector hereticorum et ipse hereticissimus	Comminatus fuerat saepissime implissimus ille hereticus, dominus Magnus Gøe, diaboli et servus et miles . .
<i>Kalundborgskapitlet:</i> (SMHD II: 365)	<i>Horsenskapitlet:</i> (SMHD II: 366)	<i>Prefatio:</i> (SMHD II: 334)
Magnus Gøe, homo impiissimus et hereticus	dictus ille (näml. i Kalundborgskapitlet) Magnus Gøe, omnium bene viventium persecutor consilio habito cum impiissimo domino Magno Gøe . . .	Inter quos Magnus Gøe facile princeps esse iam conspicitur. Qui pauperculae nostrae religionis fratres e locis iniustissime fugavit.

Under Frederik I övade Mogens Göye ett bestämmande inflytande på den kungliga kyrkopolitiken. Hans hållning bidrog otvivelaktigt till att angreppen på tiggarrörelserna fingo fortgå ostört, men hans maktställning var vid den tiden så säker, att utmaningar i stil med de här citerade skulle varit mycket okloka. Däremot möter det inga svårigheter att inpassa angreppen i den situation, som uppstod efter herredagen i Köpenhamn sommaren 1533. Då skedde en brytning inom riksrådet, och rikshovmästaren lämnade mötet som det evangeliska partiets ledare. För ögonblicket stodo den gamla kyrkans prelater som segrare och framtiden tecknade sig löftesrik för dem. En reorganisering av den gamla kyrkan förestod. Ytterligare skövling av tiggarkloster förbjöds, och den till midsommartid år 1534 beramade herredagen skulle besluta om eventuellt återställande av den egendom ordnarna förlorat. I detta läge med goda utsikter till en katolsk restauration och i

klar konfliktställning gentemot rikshovmästaren ha de citerade utfallen satts på papperet.

Krönikans tillkomst faller sålunda inom vidare gränser än man hittills hållit före. Omständigheterna kring dess uppläggning kunna emellertid belysas ytterligare.

Andreas Bertoldi var enligt krönikans egen uppgift guardian i Ystad, när Erasmus Olai upptecknade hans berättelse om detta konvents ödeläggelse. Efter konventets upplösning överflyttades han till Odense. Den för sin ordens historia varmt intresserade gråbrodern Petrus Olai uppger nämligen i sina anteckningar, att Bertoldi vid sitt val 1534 till provincialminister innehåft befattningen som guardian i Odense¹. Detta ger vid handen, att krönikans Ystadkapitel upptecknats i sin ursprungliga form omkring 1532 strax efter konventets upplösning.

Provincialministerns socius Jacobus Johannis nedskrev som nämnts Niels Tybos berättelse om Viborgkonventets öden. Sammanställas krönikans uppgifter om denne man, är det möjligt att vinna ytterligare en kronologisk hållpunkt. Tybo säges nämligen »tunc» d. v. s. vid tiden för Viborgkonventets upplösning ha varit guardian i Viborg, »nunc» d. v. s. när berättelsen upptecknades, viceguardian i Ribe. Dessutom uppges han ha varit insatt som guardian i Tönder, när angreppen inleddes mot klostret därstädes, d. v. s. i sept. 1530. Tybo har tydligen förflyttats från Viborg till Tönder och därifrån till viceguardianbefattningen. Detta ger oss möjlighet att fastslå sept. 1530 som terminus post quem för upptecknandet av Viborgkapitlet i dess ursprungliga form. 1532 är Jacobus Johannis i krönikan omtalad som provincialministerns socius². Vi veta ej, för hur lång tid detta ämbete besattes. Eftersom innehavaren var provincialministerns förtroendemän, förefaller det sannolikt, att varje minister utsett sin socius. I så fall har Jacobus Johannis beklätt befattningen som socius

¹) SMHD II: 320.

²) SMHD II: 364 f.

mellan 1531 och 1534. Det förefaller troligast, att han i egenskap av socius upptecknat Niels Tybos berättelser.

Provincialminister under denna tid var Erasmus Ulf¹. Denna man har samlat allehanda dokument och uppgifter rörande ordens olika konvent och deras egendom. Dessa samlingar ha genomgåtts och begagnats av Petrus Olai, som nämner dem i sina anteckningar². Under samme provincialministers ämbetstid upptecknades berättelser om ödeläggelsen av flera konvent. Under sådana omständigheter är ett antagande motiverat, att hans egna samlingar ingått bland förarbetena till krönikan. Erasmus Ulf skulle sålunda vara den provincialminister, som tagit initiativet till krönikans uppläggning och låtit en redaktör i Roskilde börja sitt arbete med att bearbeta det inkomna materialet.

Ordensprovinserna Dacia valde vart tredje år sin provincialminister, vilken styrde provinsen enligt de riktlinjer, som uppdrogos vid provinskapiteln. Han visiterade provinsens kloster, inkallade provinskapitel, stadfäste gåvor och försäljning av egendom, upptog noviser i orden och representerade densamma inför världsliga och andliga myndigheter. Vart tredje år höll orden generalkapitel. Provinsen representerades då av sin minister, en custos och en tredje av provinskapitlet utsedd ledamot. Vid generalkapiteln upplästes bl. a. redogörelser för tillståndet inom de olika ordensprovinserna³.

Provinskapitel hölls i Odense i sept. 1534. Till ny provincialminister utsågs Andreas Bertoldi. Han skulle som den främste av provinsen Dacias representanter deltaga i ordens nästa generalkapitel. Det hölls i Nizza 1535. I det föregående ha vi mött Bertoldi som delaktig i materialsamlingen till krönikan om gråbrödrakonventens ödeläggelse. Detta arbete igångsattes av Erasmus Ulf. Denne

¹) SMHD II: 320.

²) Johs. Lindbæk, *De danske Franciskanerklostre* (1914) s. 259.

³) Lindbæk, *anf. arb.* s. 17 f.

har givetvis ej varit utan del i Bertoldis val till hans efterträdare. Bertoldi utsågs att fullfölja den uppgift Erasmus Ulf påbörjat.

På generalkapitlet i Nizza upplästes en redogörelse för tillståndet i provinsen Dacia. Ehuru bristfälligt traderad framstår denna redogörelse med säkerhet som icke identisk med krönikans framställning. Redogörelsen nämner minst tjugofem nordiska minoritkonvent, medan krönikan behandlar blott femton danska konvents öde¹. Krönikan måste ha upplagts för ett speciellt ändamål begränsat till provinsens danska konvent.

Krönikan kallar sig själv »brevis processus in causa expulsionis«, en »kort juridisk inlaga vid rättegången om gråbrödernas utdrivande«. Den är mycket mån om att bestyrka sina uppgifter. Andreas Bertoldi säges ha avgivit sin redogörelse »in bona fide et conscientia sua« — med rent samvete och övertygad om dess sanning — samt ha uttryckligen uttalat och gått ed på, att allt tilldragit sig som han sagt². Samma syfte har hänvisningen i Halmstadskapitlet till de intyg, som av konventet insänts till Roskilde.

Krönikan är sålunda ett förberedande utkast till en inlaga vid en rättegång. Den vill dokumentera, hur det gick till, när de danska franciskanerna förlorade den enda egendom de enligt ordensregeln hade rätt att inneha, konventshusen och dessas inventarier. Var denna process skulle anläggas, är uppenbart. En bulla av år 1288, utfärdad av Nikolaus IV, undantog minoriternas fasta och lösa egendom från all annan jurisdiktion än påvens³. Processen skulle avdömas vid kurian. Ett lägligt tillfälle att verka för saken erbjöd sig, när provinsens ombud infunno

¹) Lindbæk, *anf. arb.* s. 87 f.

²) Om betydelsen av processus och uttrycket *in bona fide*, se Köstler, *anf. arb.* s. 282, 162.

³) Dipl. Norveg. IX:70 f. Bullan avskrevs i en privilegiesamling ännu omkr. år 1500. Lindbæk, *anf. arb.* s. 258.

sig på generalkapitlet i Nizza. Då kunde samtidigt värdefulla kontakter knytas vid kurian i Rom. Att krönikan vänder sig till en icke-dansk läsare, röjes bland annat av uttrycket »sub rege Friderico, christianissimi regis Christierni filio«. Christiern I var känd vid kurian sedan sitt besök i Rom år 1474.

Av detta syfte förklaras krönikans begränsning till de danska minoritkonventens angelägenheter. Ödeläggelsen hade skett i Danmark. Dessutom var det ej tänkbart, att den danska provincialministern vid denna tidpunkt kunde erhålla fullmakt att uppträda på hela ordensprovinsens vägnar. Sedan aug. 1533 fördes Norge in på egna politiska vägar genom ärkebiskop Olavs nationella, separatistiska hållning. När 1517 de danska franciskanerna anslutit sig till observansen, inträdde en schism med de svenska gråbröderna, vilka förblevo konventualer. Klyftan vidgades genom att Sverige några år senare frigjorde sig från Danmarks politiska överhöghet.

Därmed ha skisserats de perspektiv, vilka efter hand öppnade sig för ordensledningen från den tidpunkt, då provincialministern började insamla material om de olika konventens förluster, till det ögonblick, då de politiska konjunkturerna bedömdes så gynnsamma, att utredning och bearbetning av detta material kunde igångsättas på allvar. Redaktionsarbetet fullföljdes aldrig. Så länge prelatpartiet innehade den maktställning det förvärvat vid herredagen 1533, kunde utsikterna för en restaurering av orden i dess gamla rättigheter bedömas ljusa. I början av 1535 vände sig emellertid krigslyckan i kampen om Danmark till den unge evangeliske hertig Christians förmån. Att fullfölja den uppgjorda planen skulle ej längre leda till något praktiskt resultat. Arbetet på krönikans färdigställande har avstannat i samband med försämringen av de politiska konjunkturerna.

Varje undersökning av krönikan försvåras av att den bevarats till eftervärlden endast i avskrift. Det är därför

ofta omöjligt att skapa bindande bevisning i fråga om de med krönikan förknippade problemen. Denna svaghet vidlåder även flera av de här antydda lösningarna. Men insatt i det ovan skildrade sammanhanget vinner krönikan betydligt i intresse som historisk källa. Den belyser ej blott den evangeliska rörelsens landvinningar utan även och främst franciskanernas kamp för sin existens under de sista åren av ordensprovinsen Dacias historia.
